

RAPPORT

Verkenningfase versterking IJsselmeerdijk

Reactienota zienswijzen Voorkeursbeslissing

Klant: Waterschap Zuiderzeeland

Referentie: BH5290-RHD-ZZ-XX-RP-Z-0039

Status: S0/C02

Datum: 19 september 2022

HASKONINGDHV NEDERLAND B.V.

Jonkerbosplein 52
6534 AB NIJMEGEN
Water

Trade register number: 56515154

+31 88 348 70 00 **T**
+31 24 323 93 46 **F**
info@rhdhv.com **E**
royalhaskoningdhv.com **W**

Titel document: Verkenningfase versterking IJsselmeerdijk

Ondertitel: IJMD reactienota zienswijzen VKB
Referentie: BH5290-RHD-ZZ-XX-RP-Z-0039
Status: C02/S0
Datum: 19 september 2022
Projectnaam: Verkenningfase versterking IJsselmeerdijk
Projectnummer: BH5290
Auteur(s): Roel van de Laar

Opgesteld door: Roel van de Laar

Gecontroleerd door: Sander Post

Datum: 19 september 2022

Goedgekeurd door: Nienke Veldboom

Datum: 19 september 2022

Classificatie

Projectgerelateerd

Behoudens andersluidende afspraken met de Opdrachtgever, mag niets uit dit document worden veelevoudigd of openbaar gemaakt of worden gebruikt voor een ander doel dan waarvoor het document is vervaardigd. HaskoningDHV Nederland B.V. aanvaardt geen enkele verantwoordelijkheid of aansprakelijkheid voor dit document, anders dan jegens de Opdrachtgever.

Inhoud

1	Inleiding	1
1.1	Project Versterking IJsselmeerdijk	1
1.2	Voorkeursbeslissing	1
1.2.1	Betrokken partijen	1
1.2.2	Procedure	2
1.3	Ingediende zienswijzen	2
1.4	Wijzigingen Notitie Voorkeursbeslissing	2
2	Beantwoording individuele zienswijzen	3

1 Inleiding

1.1 Project Versterking IJsselmeerdijk

De IJsselmeerdijk met een lengte van 17,6 kilometer beschermt de diepe Flevopolder tegen het water van het IJsselmeer. De dijk heeft een strenge veiligheidsnorm in verband met grootschalige gevolgen van een doorbraak. De norm voor de IJsselmeerdijk is een overstromingskans van 1:10.000. Dat wil zeggen dat de kans dat de polder overstroomt doordat de waterkering het begeeft jaarlijks niet groter mag zijn dan 1 op 10.000. Deze overstromingskans is de ondergrens. De IJsselmeerdijk is de zwaarst aangevallen dijk van de Flevopolder (ontwerpvolgen van meer dan 3 meter hoog, ontwerpwaterstand bijna 2,5 meter hoger dan gemiddeld waterpeil). Uit de beoordeling in 2018 is gebleken dat de dijk niet meer voldoet aan de vigerende veiligheidsnormen. De steenbekleding (stortsteen en zetsteen), het asfalt aan de buitenzijde en de grasbekleding aan buiten- en binnenzijde zijn niet sterk genoeg. Tijdens maatgevende zeer zware stormen kan de dijkbekleding instabiel raken door golfklappen (buitenzijde van de dijk) of door golfoverslag (binnenzijde van de dijk).

Er zijn 2 hoofdtrajecten te onderscheiden: de Meerdijk aan het IJsselmeer en de Baaidijk aan de Baai van Van Eesteren in de luwte van de Houtribdijk. De Meerdijk heeft een flinke hoogteopgave (1-2 meter afhankelijk van de oplossing), voor de Baaidijk is uit nadere analyse gebleken dat er geen opgave is voor de grasbekleding (o.a. hoogteopgave). De asfaltbekleding op het buitentalud en een aanzienlijk deel van de steenbekleding op het buitentalud moeten wel vervangen worden op dit traject.

Het doel van project Versterking IJsselmeerdijk is het realiseren van een veilige en toekomstbestendige dijk (zichtjaar 2080), met specifieke aandacht voor kansen op het vlak van biodiversiteit, innovaties en duurzaamheid. Het plan om de dijk tot 2080 aan de norm te laten voldoen dient bestuurlijk en maatschappelijk gedragen te worden en te passen binnen de beschikbare financiële middelen. Zuiderzeeland is daarom in 2019 gestart met dit meerjarige project Versterking IJsselmeerdijk. Het project bestaat uit een verkenningsfase van 2 jaar, gevolgd door een planuitwerkingsfase van 2 jaar en een realisatiefase van 3 jaar.

1.2 Voorkeursbeslissing

Het resultaat van de verkenningsfase is de Voorkeursbeslissing. Een Voorkeursbeslissing is een optionele stap uit de Projectprocedure van de Omgevingswet. Zuiderzeeland heeft er vanuit transparantie en participatie voor gekozen een Voorkeursbeslissing op te stellen om daarmee vroeg in het project inspraak mogelijk te maken. In deze Voorkeursbeslissing legt Waterschap Zuiderzeeland vast hoe de IJsselmeerdijk op hoofdlijnen wordt versterkt.

1.2.1 Betrokken partijen

Waterschap Zuiderzeeland is de initiatiefnemer van de dijkversterking en verantwoordelijk voor het opstellen en vaststellen van de Voorkeursbeslissing (VKB), het Projectbesluit en de daarbij behorende bijlagen zoals het MER. Daarnaast is het waterschap ook het bevoegd gezag voor het plan-MER. Nadat het waterschap het Projectbesluit heeft vastgesteld, moet dit besluit worden goedgekeurd door de Gedeputeerde Staten van de provincie Flevoland. Zij toetsen het aan de wet en aan het algemeen belang. De provincie is eveneens bevoegd gezag voor het project-MER.

De Commissie voor de milieueffectrapportage (Commissie m.e.r.) is een onafhankelijk commissie die adviseert over de juistheid en volledigheid van het MER. De commissie bestaat uit deskundigen op verschillende milieugebieden.

1.2.2 Procedure

In april 2022 is door het college van Dijkgraaf en Heemraden het besluit genomen over de concept Voorkeursbeslissing (VKB). Vervolgens is de Voorkeursbeslissing inclusief het milieueffectrapport (in dit geval een PlanMER) ter inzage gelegd. Op de Voorkeursbeslissing en het PlanMER kon van 2 mei tot en met 13 juni door iedereen een zienswijze worden ingediend. Deze zienswijzen zijn door het waterschap verzameld en beantwoord in deze Nota van Antwoord.

Voor de beoordeling van het milieueffectrapport is eveneens een onafhankelijk advies van de landelijke Commissie voor de Milieueffectrapportage gevraagd. Mede op basis van de Nota van Antwoord stelt het college van Dijkgraaf en Heemraden vervolgens de Voorkeursbeslissing definitief vast.

1.3 Ingediende zienswijzen

In totaal zijn 5 zienswijzen ingediend op de Voorkeursbeslissing. Alle ingediende zienswijzen zijn door Waterschap Zuiderzeeland samengevat en voorzien van een antwoord in onderhavige Nota van Antwoord.

Nr.	Indiener
1	Coöperatieve Producten Organisatie Nederlandse Vissersbond - IJsselmeer U.A.
2	Partij voor de Dieren - gemeente Lelystad
3	Windplanblauw
4	Stichting Wandelnet
5	Bryologische en Lichenologische Werkgroep (BLWG)

De zienswijzen geven een beeld van de zorgen en verwachtingen die rondom het project leven. De projectorganisatie bedankt daarom de indieners voor de moeite die ze hebben genomen om een zienswijze in te dienen. De zienswijzen worden per indiener in hoofdstuk 2 beantwoord.

1.4 Wijzigingen Notitie Voorkeursbeslissing

In de Definitieve versie van de Notitie Voorkeursbeslissing Versterking IJsselmeerdijk zijn de volgende wijzigingen doorgevoerd ten opzichte van de Concept Notitie Voorkeursbeslissing die ter inzage heeft gelegen:

- Naar aanleiding van de zienswijze van Wandelnet is de door Wandelnet voorgestelde aanvulling overgenomen (zie hoofdstuk 2 van deze reactienota);
- Op basis van het advies van de Commissie m.e.r. is nu opgenomen dat de voorkeursbeslissing slechter scoort op het onderdeel archeologie dan de andere alternatieven (paragraaf 4.4);
- In paragraaf 4.4 is nu opgenomen dat ter plaatse van maatwerklocatie Ketelbrug het voorland alternatief het enige realistische alternatief is, aangezien de binnendijkse en vierkante versterking door de aanwezigheid van de A6 aanzienlijk duurder zijn dan het vooroever-alternatief. Dit relevante argument stond al wel in bijlage 1C, maar was nog niet opgenomen in de notitie zelf;
- In paragraaf 5.3 is nu opgenomen dat voor de bepaling van het maximum effect scenario van aanvaringsslachtoffers onder aalscholvers door windturbines is uitgegaan van een tiplaagte van 38 meter, terwijl de werkelijk te plaatsen windturbines een tiplaagte hebben van 46,7 m. En dat mede daardoor de kans op slachtoffers onder aalscholvers zeer beperkt is en de kans op significante effecten klein is;
- In hoofdstuk 8 Kosten Voorkeursalternatief is een tekstvak toegevoegd over het effect van het huidige prijspeil op de Voorkeursbeslissing. Hierin staat dat op basis van prijspeil 1-9-2022 de kosten circa 10 tot 12,5% hoger zijn, maar dat de Voorkeursbeslissing hierdoor niet wijzigt, aangezien het Voorkeursalternatief nog steeds de laagste levenscycluskosten heeft.

In datzelfde tekstvak is een toelichting opgenomen waarom de genoemde bedragen in hoofdstuk 8 nu niet zijn aangepast naar prijspeil 1-9-2022;

- In hoofdstuk 9 is de beschrijving van het vervolgproces geactualiseerd. De meest relevante wijziging hierbij is dat de planning van de planuitwerking en van de realisatie aangepast is naar respectievelijk 2022 – 2025 en 2025 – 2028.

2 Beantwoording individuele zienswijzen

In dit hoofdstuk zijn de individuele zienswijzen weergegeven en voorzien van een antwoord.

Voor de behandeling van de zienswijzen is de volgende werkwijze gehanteerd: in de eerste kolom van de tabel is het nummer van de indiener vermeld. In de tweede kolom is per onderwerp de zienswijzen opgenomen. In de derde kolom is de beantwoording van het bevoegd gezag gegeven.

Nr.	Zienswijze	Reactie
1.1	<p>Soortgelijke visplekken</p> <p>Het is voor IJsselmeervissers van groot belang dat er door de aanleg van vooroevers geen visplekken verloren gaan. Voor de IJsselmeerdijk vinden al generaties lang verschillende vormen van beroepsmatige visserij plaats zoals met staande netten, schietfuiken, hoekwant en grote fuien. De vaste visplekken van deze historische gebruikers van het IJsselmeergebied dreigen door de aanleg van vooroevers verloren gaan. Wij hebben wel begrepen dat er plannen zijn om vaste (grote) fuienplaatsen te verplaatsen zodat de vissers kunnen blijven vissen. Wij willen er echter zeker van zijn dat deze nieuwe fuienplaats een soortelijke vangstmogelijkheden bieden voor de betreffende IJsselmeervissers.</p>	<p>Zoals aangegeven in de nota VKB leidt de vooroever tot een verschuiving van de vislocaties. Vissen blijft ook na realisatie van de vooroever mogelijk. Het waterschap is met de betrokken vissers, de Vissersbond en de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland die de visrechten uitgeeft, in gesprek over het verplaatsen van de bestaande visrechten naar de vooroeverdam.</p> <p>De ecologische inrichting met de vooroever leidt tot een kwaliteitsimpuls voor vissoorten, waardoor er mogelijk ook een licht positief effect voor de visvangst ontstaat.</p> <p>De locatie en vangstmogelijkheden voor fuikenvisserij zullen, mede op basis van sonaronderzoek van de bodem ter plaatse, in de planuitwerkingsfase nader worden onderzocht. De resultaten hiervan worden besproken met de vissersbond en de vergunninghouders. Mocht blijken dat de vooroever invloed heeft op het visaanbod is het waterschap bereid om samen met de vissers naar een oplossing te zoeken.</p>
1.2	<p>Effecten voor de visstand</p> <p>In de maanden mei tot en met september en in de maand december vindt er veel beroepsvisserij plaats vlak bij de IJsselmeerdijk omdat vooral aal gedurende die maanden van het jaar. Om deze reden zijn er veel vaste fuienplaatsen bij de dijk verleend aan IJsselmeervissers. In de wintermaanden verblijven ook veel alen tussen de stenen en in de modder langs de dijk om daar in winterrust te gaan. Een ander deel trekt juist langs de IJsselmeerdijk richting zee om uiteindelijk in de Sargassozee te paaien. Onze zorg is dat de aanleg van een vooroevers het gedrag van aal ernstig zal verstoren. Wij vragen ons daarom af of er is gekeken naar de effecten van een vooroever op het gedrag van de aal. Trekt aal voorbij de vooroevers naar de IJsselmeerdijk of zoekt de aal elders naar schuilplekken? Indien dit laatste het geval is kan dit grote gevolgen hebben voor de (lokale) aalstand en voor de vangst van de IJsselmeervissers in het gebied rondom de IJsselmeerdijk.</p>	<p>De effecten van het Voorkeursalternatief op de aalstand zijn niet specifiek onderzocht in de verkenningsfase van het project daar de aal geen beschermde diersoort is. Wel is in de Verkenningsfase een uitgebreide Voortoets Natura2000 uitgevoerd, die in algemene zin de effecten op verschillende vissoorten beschrijft.</p> <p>De zorgen van de Vissersbond over de aalstand (en overige vissoorten) worden door het waterschap begrepen. Derhalve worden de effecten op de aalstand (en overige vissoorten) nader onderzocht in de planuitwerkingsfase in de vorm van een Passende beoordeling.</p>

Nr.	Zienswijze	Reactie
1.3	<p>Monitoring</p> <p>Na de aanleg van vooroevers zien wij graag dat er een monitoringsprogramma wordt opgezet om het effect van de vooroever op de visstand te meten. Hiermee hopen wij te weten te komen of en hoe een vooroever de trek van aal en schubvis beïnvloed. Dit kan namelijk grote gevolgen hebben voor de vismogelijkheden voor IJsselmeervissers.</p>	<p>Om de effecten van de vooroever op de visstand in het IJsselmeer te kunnen beoordelen is het nodig dat de actuele gegevens van de visstand in het IJsselmeer bekend zijn.</p> <p>Het waterschap gaat in de Planuitwerkingsfase hiervoor een nulmeting uitvoeren (ter plekke van de vooroever). Op dit moment vindt ook monitoring van de visstand in het IJsselmeer plaats door Rijkswaterstaat en het ministerie van LNV. Dit gebeurt met regelmaat onder andere vanuit de Kader Richtlijn Water, ook hierbij wordt de stand van de aal en schubvissen gemonitord. Dit tezamen geeft een goed beeld van de huidige visstand.</p> <p>Nadat de vooroever is aangelegd is het waterschap uiteraard bereid om in overleg met de Vissersbond een monitoringsmethode vast te stellen voor het bepalen van de visstand. De afstemming hierover vindt plaats in de Planuitwerkingsfase.</p> <p>Daarnaast wordt de zorg geuit of de realisatie van de vooroever tevens een effect heeft op de trek van de vissen waardoor er een negatief effect kan ontstaan op de hoeveelheid te vangen vis. Dit is echter door monitoring vrijwel niet vast te stellen. Fluctuaties in vismigratie die zichtbaar zijn door langjarige monitoring kunnen beïnvloed zijn door meerdere factoren en worden dus niet alleen bepaald door de vooroever.</p>
1.4	<p>Inbrengen vreemde grond</p> <p>Na de slechte ervaring met de Marker Wadden, waar na de aanleg bleek dat er vervuilde grond is aangebracht waarmee ook de waterkolom vervuild is, willen wij graag wijzen op de gevaren van het inbrengen van vreemde grond. Wij willen graag weten of de aanleg van vooroevers de chemische samenstelling van de bodem en waterkolom aan kan tasten, en hoe dit voorkomen kan worden. We denken daarbij aan stoffen als PFAS en dioxinen. Verder zijn wij benieuwd naar het effect van het aanbrengen van deze vreemde grond op het ecosysteem.</p>	<p>Het waterschap onderkent dit risico. De toe te passen grond zal sowieso moeten voldoen aan de vigerende wet- en regelgeving t.a.v. bodemkwaliteit (Besluit bodemkwaliteit, Wet bodembescherming, Beleidsregel PFAS). Het is wettelijk niet geoorloofd dat de mate van bodemverontreiniging toeneemt bij een toepassing van grond (standstill principe). Daarnaast zal het waterschap bij de contractvorming en uitvoering van het werk er op toezien dat het gebruik van vervuilde grond wordt voorkomen.</p>
1.5	<p>Afspraken maken</p> <p>Als Nederlandse Vissersbond (PO IJsselmeer) zouden we graag zien dat gedurende de planning en uitvoering van het project afspraken gemaakt kunnen worden wanneer de werkzaamheden voor de dijkversterking de activiteiten van onze leden IJsselmeervissers bemoeilijkt.</p>	<p>De gesprekken en de informatievoorziening die zijn opgestart in de verkenningsfase over de planning en uitvoering van het project, zet het waterschap graag voort in de planuitwerkingsfase en realisatiefase.</p>

Nr.	Zienswijze	Reactie
	In eerdere projecten op het IJsselmeer is dit ook mogelijk geweest en waren de ervaringen over de afspraken voor beide partijen positief.	
2.1	<p>Indiener stelt dat er nog een aanzienlijk potentieel is (2,25 km vooroever, wordt 12 tot 13 hectare extra natuurgebied) voor nog meer ecologische en recreatieve winst en verdere verlaging van de publieke investeringskosten (minimaal 7 miljoen euro). De lengte waarover die mooie vooroever gerealiseerd wordt, wordt namelijk in dijkvak 2 over een lengte van 3,75 km voor de Flevokust en Maximacentrale naar onze mening onnodig veel gereduceerd. En dat is niet alleen jammer voor de natuur, maar ook voor de recreant en de portemonnee van de burgers, ten gunste van uitsluitend het (toekomstig verwachte) economisch belang van Flevokust en de Maximacentrale. Ondanks de evidente ecologische, recreatieve en economische meerwaarde van de vooroever, is dit niet doorslaggevend gebleken bij het stevig minimaliseren van de strook die noodzakelijk is voor de bedrijfsvoering van Flevokust en de Maximacentrale, noch is voldoende borging aangegeven om dit stuk te minimaliseren anders dan een 'kunnen in een later stadium nader worden geoptimaliseerd'.</p>	<p>De exacte locatie van de overgang van de vooroever naar een traditionele dijkversterking bij Flevokust-haven en Maximacentrale staat nog niet vast en wordt nog verder uitgewerkt in de planuitwerkingsfase.</p> <p>De huidige overgangslocaties zijn in de Nota VKB bepaald aan de hand van een integrale ontwerpafweging. Het waterschap wil een ruimtelijk goed ingepaste dijk realiseren, vandaar dat voor de overgangslocaties is gezocht naar logische aansluitingspunten op bestaande landschappelijke waarden en de recreatieve structuur. Specifiek wordt ten noorden van de Maximacentrale aangesloten op de binnendijkse landschappelijke structuur van de rivierduinen en de rustplaats langs de A6. Ten zuiden van Flevokust is de locatie gekozen nabij het toeristisch punt van het voormalig Hevelhuisje.</p> <p>Bij de verdere uitwerking van deze overgangslocaties wordt de integrale keuze gemaakt waarbij kosten en ecologische meerwaarde wordt afgezet tegen de belangen van Flevokust-haven als de Maximacentrale. Van belang daarbij is dat beide bedrijfsterreinen reeds bestaande rechten hebben vanuit bestaande ruimtelijke plannen (Inpassingsplan Flevokust, 17-12-2014; Partiële herziening bestemmingsplan Buitengebied 2009 gemeente Lelystad, 28-01-2015).</p>
2.2	<p>1. Er is een aanzienlijk risico dat de situatie van dijkvak 2 blijft als nu ingetekend. Wij willen in het projectmanagement geborgd zien dat het stuk vooroever in dijkvak 2 gemaximaliseerd wordt en niet op de huidige (te ruime) contour blijft zodat er minimaal 7 mln € aan publiek geld kan worden bespaard en 12 tot 13 hectare meer natuurgebied gerealiseerd kan worden wat naast een aanzienlijke kostenbesparing ook voor een veiligere en toekomstbestendigere dijk en ecologisch een recreatieve winst zorgt.</p>	<p>Voor onze reactie op dit punt wordt verwezen naar nr. 2.1.</p>
2.3	<p>2. Het aanpassen van het koelwatersysteem van de Maximacentrale heeft zeer waarschijnlijk voor zowel de Maximacentrale als de dijk diverse voordelen. Daarnaast lijkt het toekomstperspectief voor deze in 2010 gebouwde en al sinds 2017 deels onrendabele aardgas-gestookte elektriciteitscentrale onzeker, vooral in relatie tot de levensduur van de dijk (2080).</p>	<p>Het aanpassen van de bedrijfsvoering van de Maximacentrale, zoals het koelwatersysteem, is geen onderdeel van de scope van het dijkversterkingsproject.</p>

Nr.	Zienswijze	Reactie
	<p>De zorgen van de Maximacentrale voor verstuing van zand waarover een 30cm laag teelaarde wordt aangebracht en deze minimaal nat is of onder water staat, lijken onvoldoende onderbouwd. Wij willen daarom dat u in het ontwerp meeneemt dat de stelling vanuit de maatschappij in principe is dat de vooroever tot strak aan de Maximacentrale uitgebreid hoort te worden vanuit zowel financieel, recreatief en ecologisch oogpunt.</p>	
2.4	<p>3. Het scheppen van de benodigde voorzieningen bij een eventuele toekomstige uitbreiding van Flevokust zou redelijkerwijs door de economisch belanghebbenden moeten worden gedragen en niet op voorhand al door publieke gelden gefaciliteerd moeten worden. Daarnaast is deze ruimtereservering van 1,25 km gemarkeerd als een meekoppelkans en daarom niet subsidiabel vanuit het HWBP. Wij willen daarom dat u de vooroever in het ontwerp meeneemt tot zo strak mogelijk voor het terrein van Flevokust en geen marge aanhoudt.</p>	<p>Voor onze reactie op dit punt wordt verwezen naar nr. 2.1.</p>
3.1	<p>Windplanblauw is in deze Voorkeursbeslissing IJsselmeerdijk belanghebbende in verband met het naburige windmolenpark. Windplanblauw wenst geen extra stilstand als gevolg van de nadere uitwerking van de vooroever, indien dit ervoor zorgt dat er allerlei vogels worden aangetrokken die hoog (op rotorhoogte) vliegen, waardoor de windmolens stil moeten worden gezet.</p> <p>In de notitie voorkeursbeslissing IJsselmeerdijk wordt beschreven dat aalscholvers die zich binnen een gebied van de ene foerageerplek naar een andere foerageerplek verplaatsen laag over het water onder de minimale tiplaagte van de windturbines vliegen. Echter bij andere windparken blijken er toch meer aalscholverslachtoffers te vallen dan verwacht en lijkt de aanname aalscholvers laag over het water vliegen niet juist. Omdat Windplanblauw duurzaamheid, ecologie en biodiversiteit hoog in het vaandel heeft staan, heeft Windplanblauw Bureau Waardenburg opdracht gegeven nieuw onderzoek te doen naar deze vliegbewegingen. Dit onderzoek wordt uitgevoerd middels een 3D-radar, waarmee dusdanig veel data wordt verzameld dat met meer zekerheid is vast te stellen hoe hoog de aalscholver vliegt over het IJsselmeer en welke voorzieningen Windplanblauw moet treffen slachtoffers te voorkomen. Windplanblauw adviseert om de uitkomsten van dit onderzoek af te wachten en mee te nemen in de planuitwerkingsfase van IJsselmeerdijk.</p> <p>Met het inrichten/ontwerpen van de vooroever is het dan ook van belang dat er geen diersoorten worden aangetrokken die zorgen voor extra stilstand van de windmolens.</p>	<p>De ecologische effecten van de vooroever in relatie tot Windplanblauw is beschreven in de Voortoets Natura2000 (paragraaf 5.7). Het risico op vogelslachtoffers door aanvaringen met windturbines wordt hierin onderkend.</p> <p>Het nader onderzoek naar vliegbewegingen wordt meegenomen in de planuitwerkingsfase van IJsselmeerdijk. Dit zal onderdeel zijn van de nog op te stellen Passende Beoordeling Natura 2000.</p> <p>Waterschap en Windplanblauw zijn daarnaast voornemens een intentieverklaring af te sluiten, waar gezamenlijk wordt opgetrokken in de verdere inrichting van de vooroever tijdens de planuitwerkingsfase. De vliegbewegingen van vogelsoorten zijn daarbij een belangrijk onderwerp van gesprek.</p>
4.1	<p>Ondanks dat Wandelnet dus positief staat tegenover de uitkomst in de concept voorkeursbeslissing willen we toch ook een kanttekening plaatsen. Dit betreft in het bijzonder het hoofdstuk 7.1 Meekoppelkansen en innovaties. De wandelmogelijkheden, die in het inspraakproces wel aan de orde zijn geweest, lijken in de concept voorkeursbeslissing volledig te zijn weggefallen en dat stemt ons toch wat verdrietig. Bij hoofdstuk 7.1.2 "Beheerpad opwaarderen naar fietspad" wordt gesproken over een mogelijke snelfietsroute. Dat het beheerpad in de huidige situatie ook gebruikt wordt door wandelaars lijkt te zijn vergeten.</p>	<p>Wandelnet is goed betrokken geweest bij de planvorming in de Verkenningsfase. Inderdaad zijn de wandelmogelijkheden op het beheerpad per abuis niet benoemd in de Nota VKB. Dit is nadrukkelijk wel in beeld bij het waterschap en zal ook voor de planuitwerking een belangrijk onderwerp zijn, met name op het gedeelte vanaf Lelystad tot de Marinahaven.</p>

Nr.	Zienswijze	Reactie
	<p>Zeker in het dijkgedeelte vanaf Lelystad tot de Marinahaven verdient een scheiding van wandel- en fietspad aanbeveling. Op dit moment maken zowel fietsers als wandelaars gebruik van het bestaande beheerpad en dat geeft al eens problemen. Dat zal in de toekomst eerder meer dan minder worden, vandaar deze aanbeveling. Bij de verdere route langs de dijk is het wenselijk er ook rekening mee te houden dat er wandelaars langs de dijk kunnen/zullen lopen. In het bijzonder op de plek na de elektriciteitscentrale, waar een mogelijk nieuw toeristisch overstappunt denkbaar is (zie hoofdstuk 7.1.3) dient ook met wandelaars rekening te worden gehouden.</p>	<p>De wandelmogelijkheden langs de dijk worden in de Nota VKB toegevoegd. Zie ook onderstaand punt.</p>
4.2	<p>Wandelnet stelt voor hoofdstuk 7.1.2. als volgt te wijzigen. (Wijzigingen zijn cursief weergegeven): 7.1.2. Beheerpad opwaarderen naar <i>fiets- en wandelpad</i> Het beheerpad op het buitentalud van de dijk moet grotendeels vervangen worden. Dit is een kans om dit beheerpad op te waarderen naar een <i>fiets- en wandelpad</i>. Dit is een wens van onder andere fietsersbond, <i>wandelnet</i>, gemeenten en provincie. Het is een potentieel aantrekkelijke (snel)fietsroute, maar heeft nu nog een aantal hindernissen zoals diverse slagbomen, smalle gedeeltes, beperkte belijning en bebording en een goede overgang naar de Klokbekerweg ontbreekt. <i>Hierbij moet er wel rekening mee worden gehouden dat bepaalde gedeeltes ook als wandelroute beschikbaar zijn, zeker het gedeelte vanaf Lelystad tot de Marinahaven.</i> Flevoland heeft budget beschikbaar voor het realiseren van een fietspad. Het gaat hierbij om zaken als het verwijderen van obstakels, belijning en bebording en het verbreden van smalle stukken en het creëren van een fietsovergang van binnendijs naar buitendijs ter hoogte van de Klokbekerweg. Gemeente Lelystad zet zich in voor een goede overgang bij de Klokbekerweg en gemeente Dronten voor de realisatie van recreatieve voorzieningen langs het <i>fiets/wandelpad</i>. Partijen hebben hiervoor een intentieverklaring opgesteld. Het plan is om de exacte invulling (inrichting en beheer en onderhoud) van deze meekoppelkans in de planuitwerkingsfase verder uit te werken en afspraken hierover in een Samenwerkingsovereenkomst vast te leggen.</p>	<p>Het tekstvoorstel wordt conform het voorstel van Wandelnet overgenomen in de definitieve Nota Voorkeursbeslissing.</p>
5.1	<p>Voor de korstmosvegetatie is het relevant om dijktaaluds met zetstenen waar het kan zoveel mogelijk onaangetast te laten liggen. In de Voorkeursbeslissing wordt voor grote delen van Dijkvakken 1-3 aangegeven dat door de aanleg van een vooroever de huidige zetsteen in de dijk kan blijven liggen. Wij steunen de Voorkeursbeslissing op dit punt omdat het onaangetast laten liggen van de huidige zetstenen verreweg de beste optie is voor het behoud van bijzondere korstmossen. Veel korstmossen doen er decennia over om zich goed te ontwikkelen, en dit proces wordt teruggedrukt wanneer stenen opnieuw geplaatst worden.</p>	<p>Wij danken de indiener voor deze positieve reactie.</p>
5.2	<p>Wij verzoeken de zetsteen (natuursteen) zoveel mogelijk opnieuw te gebruiken. Rond de Maxima centrale en in Dijkvakken 4+5 wordt in de Voorkeursbeslissing voorgesteld om de dijkbekleding met zetsteen te vervangen. Het verwijderen van zetstenen zal er voor zorgen dat veel groeiplaatsen van zeldzame korstmossen verdwijnen. Hierdoor zullen er vooral ten zuiden van de Maxima centrale (Dijkvak 2) en ten zuiden van de Marina haven (Dijkvak 4) belangrijke groeiplaatsen verloren gaan (Bijlage B). Bij het vervangen van de zetsteen willen we graag dat zoveel mogelijk van de huidige zetsteen hergebruikt wordt.</p>	<p>De zetstenen kunnen helaas niet hergebruikt worden. De aanwezige zetsteen is niet sterk genoeg om de nieuwe ontwerp golfhoogtes te kunnen weerstaan.</p> <p>In de planuitwerkingsfase zullen we nader analyseren of er mogelijkheden zijn om korstmossen terug te laten komen.</p>

Nr.	Zienswijze	Reactie
	<p>In de Voorkeursbeslissing wordt aangegeven dat dit uitvoeringstechnisch complex is. Het heeft echter veel meerwaarde voor de natuur wanneer stenen hergebruikt worden, omdat korstmossen en andere organismen die op de stenen aanwezig de natuurontwikkeling op de vernieuwde dijk versnellen. Bij voorkeur worden de stenen tijdens de werkzaamheden in de buitenlucht opgeslagen.</p>	
5.3	<p>We willen graag duidelijkheid over welke steensoorten gebruikt worden als zetsteen in de (op)nieuw te zetten dijktafsluitingen. In de Voorkeursbeslissing wordt het type zetsteen niet nader gespecificeerd, terwijl het type steen allesbepalend is voor de natuurwaarde. Wanneer de huidige zetstenen van basalt en graniet niet hergebruikt kunnen worden, pleiten we er voor dat nieuwe zetsteen ook weer natuursteen betreft van basalt en graniet. Het gebruik van basalt en andere fabrieksmatig bewerkte stenen waarin beton is verwerkt is vanuit het oogpunt van korstmossen sterk af te raden, omdat dit soort stenen een hogere zuurgraad hebben dan basalt en graniet en daardoor ongeschikt zijn voor bijzondere korstmossen.</p>	<p>Op de trajecten waar de dijk traditioneel versterkt wordt, zullen waarschijnlijk betonzuilen als zetsteen worden toegepast. De ontwerp golfbelasting van deze dijk is zeer fors, waardoor ook zware stenen benodigd zijn. Natuurlijk zetsteen (o.a. basalt) dient handmatig gezet te worden en vanwege arbo-technische redenen is het daarom waarschijnlijk niet mogelijk om op deze locatie natuurlijk zetsteen toe te passen. In de planuitwerkingsfase wordt de mogelijkheid voor het toepassen van natuurlijk zetsteen verder verkend.</p>
5.4	<p>Het is belangrijk dat de zetstenen van basalt en graniet niet worden overgoten of ingegoten met beton of asfalt. Door overgieten of ingieten is de zetsteen onbereikbaar voor korstmossen en verandert de zuurgraad dusdanig dat er geen bijzondere korstmossen meer op kunnen groeien. Uit de Voorkeursbeslissing lijkt hier geen sprake van te zijn, maar graag zien wij dit specifiek benadrukt in een latere uitwerking.</p>	<p>Het waterschap heeft inderdaad niet de insteek om op grote schaal het zetsteen te overgieten met beton of asfalt. Lokaal, bij een overgang tussen zetsteen en asfalt, is dit echter niet uit te sluiten.</p>